

РЕЦЕНЗИЯ

за избор на редовен *професор* по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по математика в началните класове), обявен в ДВ, бр. 54/01.07.2014 г. за нуждите на Югозападен университет „Неофит Рилски”, Факултет по педагогика

Кандидат *единствен* – доц. д-р Ангелина Филипова Манова-Мунтова, ЮЗУ

Рецензент: проф. д. н. Йордан Георгиев Колев, ЮЗУ

I. Кратки биографични данни и преподавателски статус на кандидата

Ангелина Филипова Манова-Мунтова е родена в гр. Благоевград. През 1974 г. завършва висшето си образование в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски” с I-ва специалност „Математика” и II-ра специалност „Физика”. Започва трудовия си стаж като учител по математика в Политехническа гимназия – гр. Симитли (1974-1975), след това е завеждащ отдел „Математика” към Окръжната станция на младите техници – Благоевград, а после – инспектор „Начално образование” в отдел „Народна просвета” към ОНС – Благоевград. През октомври 1978 г. е избрана за асистент по Методика на обучението по математика в началните класове към Педагогическия филиал на Софийския университет и до днес продължава да работи в Югозападен университет „Неофит Рилски” – Благоевград, т. е. от общо 39 години педагогически трудов стаж Ангелина Манова преподава на студенти и учители вече 36 години, като се „изкачва” по стълбичката на научните звания до „доцент” през 1991 г. Доктор по педагогика е от 1986 г. Владее отлично немски и руски език.

Академичният статус на доц. д-р Ангелина Манова е на *водещ* специалист на национално равнище по Методика на обучението по математика в началните класове. Дисертацията ѝ също е в областта на обучението по математика в началните класове – темата е „*Усъвършенстване на системата за обучение на учениците от началните класове в решаване на съставни текстови задачи*”. Доц. д-р Анг. Манова е гост-преподавател на Бургаския свободен университет, Педагогически факултет – чете лекции по Математика и Методика на обучението по математика в началните класове, включени в учебния план на специалност ПНУП (1996-1998 г.).

Аудиторията, пред която колегата Манова чете своите лекционни курсове е впечатляващо разнообразна, тъй като е от студенти с различни специалности на

университета – както бакалаври от ПНУП; НУПЧЕ; Математика и информатика; така и от магистърските програми по: Образователен мениджмънт; Музикално възпитание и образование; Педагогика на надарените деца и др. Учебните дисциплини също са многобройни и оригинални с авторски гледни точки върху специфични педагогически позиции (истинско идейно богатство от педагогически опит и научно мислене) – например: Методика на обучението по математика в началните класове; Теоретични основи на обучението по математика в началните класове; Текстовите задачи в началното обучение по математика; История на българското математическо образование; Интерактивни методи при обучението по математика; Формиране на математически понятия; Психолого-педагогически проблеми на обучението по математика; Методика и организация на контролната дейност в образованието; Методика за развитие на творческото мислене при обучението по математика; Развитие на когнитивните качества на учениците в обучението по математика. Трябва също да се отбележи, че в периода 1990-2001 г. доц. д-р Манова чете пред студентите от специалност „Специална педагогика” лекции и по Методика на обучението по математика в помощното училище. В този контекст важен научно-творчески акцент за професионалните ѝ компетенции на стойностен университетски преподавател са изработваните от нея учебни програми по всички тези оригинални учебни дисциплини съобразно изискванията на кредитната система. Освен това тя участва най-активно и в Работните комисии (при някои от тях и като председател) към Факултета по педагогика за разработване на нови учебни планове за специалностите НУП, ПНУП, НУПЧЕ, Педагогика, Социална педагогика.

Следва непременно да се отбележи, че доц. д-р Манова същевременно участва и на национално равнище в различни научно-организационни комисии от позицията си на водещ експерт по методика на обучението по математика в началните класове – например като член в комисията към МОНМ за разработване на ДООИ за специалностите ПНУП и НУПЧЕ, също и като председател на комисията за разработване на учебните програми по математика за II – IV клас на началния етап на СОУ, по които след 2002 г. в България се организира обучението по математика. Доц. д-р Манова е експерт и към НАОА, като участва в институционалната акредитация на ПУ „Паисий Хилендарски”, в програмни акредитации на бакалавърски и магистърски специалности в СУ „Св. Климент Охридски” и ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”.

Доц. д-р Ангелина Манова системно и отговорно в продължение на десетки години участва в управлението на академичната общност на Югозападния университет – първо е заместник-декан на факултета по педагогика, а през мандата 1993-1996 г. е негов декан; в следващия управленски мандат 1996-1999 г. тя е заместник-ректор по акредитацията; от 2008 г. непрекъснато е Директор на „Център за продължаващо обучение”. Участва активно и отговорно в 7 международни и национални проекти като ръководител, експерт и консултант.

В заключение закономерно следва да се подчертае, че доц. д-р Ангелина Филипова Манова-Мунтова е учен на национално ниво и признат експерт с доказани професионални компетенции и личностни качества, търпелив и отзивчив колега с авторитет и признание в университетските среди. Безспорно тя е водещият преподавател по методика на обучението по математика не само в Югозападния университет, като и системно разработва основните учебни програми за студентите и съответните учебници и учебни помагала (II.1, 2, 3, 4, 5). Следва да се отбележи както особено активната ѝ квалификационна дейност на отделни учебно-методически равнища, така и многобройните научни ръководства, консултации и рецензии на научни и учебно-методически разработки. Затова напълно основателно може да се приеме, че именно доц. д-р Манова е подходящият и достоен кандидат за академичната длъжност „професор” по методика на обучението по математика в началните класове.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

Приемам всичките 79 научни разработки (самостоятелни и в съавторство) от доц. д-р Ангелина Манова, приложени в оригинал, тъй като изцяло са по шифъра на конкурса за академичната длъжност „професор”. Те са публикувани след придобиването на научното звание „доцент” и по същество отразяват в синтез нейните педагогически идеи и методичен опит за университетската и училищната образователна среда. Приемам представената справка на забелязани 69 *цитирания* по нейни трудове, като са посочени и публикациите на съответните български специалисти по методика на обучението по математика. Впечатлен съм от прагматичния избор на последователите на доц. д-р Манова, които най-често цитират теоретико-приложните ѝ разработки – например „Текстовите задачи в началното обучение по математика” е доказано ползвано с 20 цитирания от 11 автори в техните съчинения, а учебните комплекти по математика за I-IV клас са цитирани поне 12 пъти и пр.

Цялата научна продукция на доц. д-р Ангелина Филипова Манова-Мунтова е представена количествено на таблица № 1:

Таблица № 1

Публикации на доц. д-р Ангелина Манова

Самост. монографии	Студии	Централни списания	Сборници	Научни съобщения и доклади	Научно-приложни разработки и изследователска дейност	Учебници и учебни помагала за	
						студенти	ученици и учители
3	4	11		5 (2 в чужбина)	-	5	51

Следва да се акцентира върху центъра (ядрото) на разностранните научни и преподавателски търсения на доц. д-р Ангелина Манова – МАТЕМАТИКАТА. Именно от математиката тя „черпи” енергията за успешните си академични дейности и върху нея и чрез нея натрупва, надгражда своите педагогически изследвания, чиито резултати прагматично синтезира в своята теория и практика с цел постигането на развиващия характер на математическото обучение (по Й. Х. Песталоци – теорията за развиващия характер на обучението). И от още един аспект А. Манова е приемник на модерната педагогика на Песталоци – тя също прилага системния подход, като тръгва именно от елементната организация на знанието и съответно – на обучението, за да психологизира самия процес на математическото образование и да го направи достъпен за студенти, ученици и учители. Именно системността в научната ѝ работа е „факторът” за осъществяването на качествени трудове вътре в диференцираното педагогическо направление – педагогика (I.2; IV.4; V.1; V.2; V.11; VI.A.1; VI.B.1; VI.B.3), дидактика (I.3; II.1-5; IV.3; V.5; V.8; V.9; V.10; VI.B.1), методика (I.1; II.1-5; III.1-51; V.4; V.6; V.9; VI.B.1), история на педагогиката (I.2; V.7; VI.A.2), педагогическа психология (IV.1; V.3), специална педагогика (IV.2) и др.

Целесъобразно е особено внимание да се обърне на монографията на доц. д-р Манова (I.1) „Методика на обучението в решаване на текстови задачи” (2011), тъй като в нея цялостно е приложен системният подход и е постигнат комплексен характер на изследването от различни научни гледни точки. Основателно е нейното твърдение, че базов ориентир за правилното осъществяване на процеса на обучение по математика е систематизирането на знанията, подреждането им в една йерархизирана система. На второ място тя поставя теоретичната подготовка на учителя, от която той да започне

„своя поход” към училищната практика и конкретния ученик. И на трето място колежата Манова синтезира собствени разбирания относно обема и съдържанието на знанията и уменията по математика в началните класове. Според мен по този начин логически е избрана посоката от теорията към практиката и оригинално е формулирана ТРИАДА „МАНОВА” (работно определение), т.е. *знанията да са в научно-методична система – професионалното им усвояване от учителя по математика – подбор и синтезиране на знания и умения за конкретния ученик.*

Трудът на доц. д-р Манова „Формиране на математически понятия. Историко-математически аспекти” (2002) е монографично историко-педагогическо изследване с подходящите научни методи и постигнати отлични и полезни резултати (I.2). Според мен тази разработка е на изключително високо професионално равнище и по своите научно-образователни качества е от ранга на изследванията на проф. д. н. Александър Маджаров, като представя Ангелина Манова за негов идеен последовател и приемник. И хронологично, и тематично-съдържателно трудът е прецизно-педантично съчинение със заслужено място в историята на българското образование.

Монографичната работа на доц. д-р Манова за общите форми на обучение в началните класове (I.3) също е стойностен труд и със собствени научни приноси. Оригинални са нейните дидактични решения чрез дедуктивен подход – от общото към частното, като тя акцентира на специфичните детайли при използването на общите организационни форми за обучението по математика. Специален научен принос е *вариативността* в системата на груповата работа (единна и диференцирана) за решаване на всички видове геометрични задачи, както и съчетаването на трите организационни форми.

За участието си в конкурса за професор А. Манова представя 51 учебника и учебни помагала за училищната практика (III.1 – 51), като последните 7 от тях са от 2013 година, а и в момента тя продължава да подготвя новите учебници на българското училище още в настоящата 2014-2015 учебна година. Безспорно тя е утвърденият във времето (и предпочитаният) успешен модернизатор на математическото образование в българското училище. В този контекст от съществено значение са и другите съавтори в нейните екипи през годините – Л. Чилингирова, Р. Рангелова, Ю. Гарчева и др., т.е. определено тя е „строителят” на новата методическа практика за математическото обучение в българската държава.

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателската дейност на кандидата

A) Научно-изследователска дейност

* *Систематизира* методиката на обучението по математика в началните класове, като от една страна *структурира* теоретичните ѝ основи чрез *средствата* на обучението и *организацията* на усвояването, ориентирането и илюстративния материал с неговите функции и възможности (II.1; II.4; V.1, 8), а същевременно, от друга страна – вътрешно *интегрира* съдържанието на математическото обучение с трите типа задачи – развиващи, възпитателни и образователни (II.4).

* *Дидактизира* учебното съдържание по математика за началните класове, като чрез средствата на дедуктивния подход *изяснява* понятийната му същност и специфика, *извежда* свои изисквания за методическите особености на подбора и наредбата му, научно *анализира* съответните учебни програми с логични акценти по отношение на техните структурни и съдържателни особености (II.4; V.9).

* *Създава авторска* частна методика за: - изучаване на естествените числа и аритметичните действия с тях, на геометричните знания, на мерните единици, на алгебричните знания; - разработването на учебното съдържание за една методическа единица съобразно трите дидактически етапа; - изграждане на умения за групов учебна дейност; за приложението на индивидуалния и на диференцирания подход в отделните типове уроци и при различните математически знания и др.) – I.1; II.2, 5; IV.1, 2, 3; V.4, 6, 8, 10.

* *Открива собствен методичен модел* на обучението в решаване на текстови задачи (I.1; III; IV.2, 3; V.2, 6, 10).

* *Разработва система* от упражнения за възпитание на мисленето и за развитие на когнитивните качества наблюдателност, съзнателност, самостоятелност на учениците в обучението по математика (IV.1; III. 8, 15, 22, 30, 45).

* *Цялостно обогатява* историята на методиката на обучението по математика (I.2; II.4).

Б) Научно-приложна и преподавателска дейност

* Създадената от доц. д-р Манова методическа система на обучението в решаване на текстови задачи е *внедрена в практиката* на българското училище чрез учебниците, сборниците, учебните помагала за ЗИП за учениците от началните класове (III), а и с учебниците за студентите от педагогическите специалности (II).

* Идеите на доц. д-р Манова за модерен учебник по методика на обучението по математика (за апарата за организиране на усвояването, за апарата за ориентиране, за илюстративния материал и неговите функции, за възможностите му за хуманизиране на учебно-възпитателния процес) намират *практическа реализация* при конструиране на учебниците по математика за I – IV клас на СОУ (II.1; II.4; V.1, 8).

* Системата на доц. д-р Манова за личностното и когнитивното развитие на учениците също е *приложена* в учебниците и учебните помагала по математика за I – IV клас на СОУ (I.1; III.8, 13, 15, 16, 22, 23, 30, 31; V.2, 3, 4, 6, 10).

* *Системно и непрекъснато усъвършенстване* на учебната документация за обучението по математика с доказани практически приноси за повече от 10 години. Например, с водещ автор доц. д-р Манова са разработени и одобрени за приложение в учебно-възпитателната практика в българското училище:

- учебни комплекти по математика за I – IV клас (учебници, учебни тетрадки и книги за учителя) за началния етап на СОУ (III.8, 9, 10, 11, 12, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 30, 32, 33, 34, 35, 41, 45, 47, 48, 49, 50);

- учебни помагала по математика за задължително избираема подготовка (III.13, 16, 23, 31, 46, 51);

- сборници по математика за I – VI клас (III.1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 21, 28, 36, 37, 38, 42, 43), тестови задачи и тестове по математика за външно оценяване (III.39, 40, 44).

IV. Критични бележки и препоръки

Наложително е доц. д-р Манова спешно да довърши своите проучвания по историята на българското математическо образование и да издаде новия си труд, може би като идейно продължение на „Формиране на математически понятия. Историко-математически аспекти”.

Заклучение

В заключение следва да се обобщи, че доц. д-р Ангелина Манова е истински учен с класическа професионална кариера на професор, чието начало е в училището, после – в управлението на образователната система, след това – в университетските среди за методично-математическата подготовка на българските учители не само за началните класове, т. е. нейният академичен път е универсалният процес на науката – *практика-теория-практика*. Същевременно и човешките достойнства с личностните качества на доц. д-р Манова, безспорните преподавателски компетентности в съчетание

с управленските умения и способности, а и осъществяването на 36 години от трудовия педагогически стаж в Югозападен университет са великолепно лично и социално постижение. Затова, закономерно на тази моя обективна социално-професионална характеристика и съобразно оценките в представения педагогически анализ на трудовете на доц. д-р Ангелина Манова и на нейните доказано авторски научни приноси в тях си позволявам да предложа на Уважаемото Научно жури тя да бъде избрана да заеме академичната длъжност „професор” по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по математика в началните класове).

01.10.2014 г.

Рецензент: